

نقش زن در تحقق اقتصاد مقاومتی

حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد رسول آهنگران*

اشاره

مرور اندک صفحات تاریخ گویای آن است که دشمن از دیرباز درصدد بوده است تیشه به ریشه دین و فرهنگ غنی اسلامی بزند و در این راه از هیچ گونه تلاشی دریغ نکرده است. دشمن از نخستین روزهای بعثت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ با ایجاد فشار و تحریم به‌ویژه از جنبه اقتصادی کمر به نابودی و ایجاد خستگی و ناامیدی در مسلمانان صدر اسلام بست و با اقداماتی چون محاصره اقتصادی در جهت این هدف شوم گام برداشت. محاصره اقتصادی شعب ابی طالب یکی از تدابیری است که صدر اسلام در راستای براندازی بنیان دین صورت گرفت و اگر فداکاری‌ها و جان‌فشانی‌های مسلمانان، به‌ویژه بانوان پرهیزکاری همچون خدیجه کبری رَضِيَ اللهُ عَنْهَا نبود، گذر از این برهه طاقت‌فرسای تاریخی و شرایط سخت اقتصادی، امری محال جلوه می‌نمود.

امروزه نیز دشمن، فرهنگ و اقتصاد این مرزوبوم را برای محو دین مبین اسلام هدف گرفته و به تعبیر مقام معظم رهبری از طریق شبیخون فرهنگی و

* دانشیار دانشگاه تهران.

تحریم‌های ظالمانه درصدد براندازی اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله و تحت سلطه قرار دادن و استثمار مادی و معنوی و انحطاط فکری و اعتقادی یکایک افراد جامعه است.

در این بین، نقش زنان به‌عنوان نیمی از جامعه و تربیت‌کننده مدیران جامعه، بیش‌ازپیش مورد توجه است و تنها با تمسک به فرهنگ اصیل اسلامی و الگوگیری از بانوان نمونه‌ای که نام و فداکاری‌هایشان در برگ‌برگ صفحات تاریخ اسلام ثبت است، می‌توان دشمن را در خیال خام خود ناکام گذاشت.

بنا بر بیانات مقام معظم رهبری «اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تعیین‌کننده رشد و شکوفایی کشور باشد»^۱.

این نوشتار بر آن است تا با بررسی ارکان اقتصاد مقاومتی و ارائه راهکار، به نقش بانوان این مرزوبوم در تحقق این شاهراه عبور از مشکلات و چالش‌های اقتصادی بپردازد.

زنان و اهداف راهبردی اقتصاد مقاومتی

بدون تردید تحقق اقتصاد مقاومتی نیازمند به هدف‌گذاری صحیح و قابل‌دسترسی است که گام برداشتن اصولی و علمی در این راستا تنها راه دستیابی به این مهم قلمداد می‌شود. مهم‌ترین اهداف راهبردی تعریف‌شده برای تحقق اقتصاد مقاومتی عبارت‌اند از: حمایت از تولید ملی، مدیریت مصرف و استفاده بهینه از منابع و ظرفیت‌های موجود، ترویج فرهنگ کار و تلاش و ارتقای روحیه استقامت و پایداری در تنگناها و شرایط تحریم.

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، ۱۶ / ۵ / ۹۱.

بی‌شک نقش بانوان در پیشبرد این اهداف بسیار ویژه و برجسته است. نگاه دین به وظایف زن با توجه به ویژگی‌ها و ظرفیت‌هایی است که خداوند متعال برای این جنس در نظر گرفته است؛ بدین معنا که اسلام تفاوت‌هایی بنیادی بین زن و مرد قائل بوده و وظایف و حقوق زن و مرد نیز نشئت گرفته از همین خصوصیات خَلقی و خَلقی است.

اسلام نگاه ویژه‌ای به مقام و منزلت زن مبذول داشته و با هرگونه بهره‌کشی، استثمار و اعمال خشونت علیه زن به بهانه تساوی حقوق زن و مرد مخالف است و با تعریفی متفاوت زن و مرد را مکمل و به تعبیر قرآن کریم لباس یکدیگر معرفی می‌کند.^۱ دین با نگاهی واقع‌بینانه و به‌دوراز هرگونه تبعیض، زن را مایه آرامش و سکونت مرد برمی‌شمرد؛ آرامشی که منجر به ایجاد محبت و مودت^۲ و فراهم آمدن زندگی سالمی است که زن و مرد در رابطه‌ای دوسویه سبب تعالی جسمی و روحی یکدیگرند.

بر اساس چنین نگاهی زن «ریحانه» است نه قهرمان^۳ و همسنگ مرد؛ بلکه هم‌سنگری است که در انجام وظایف متناسب با شرایط جسمی و روانی خویش به مجاهده می‌پردازد، تا جایی که از نیکوهمسرداری به‌عنوان جهاد زن یاد شده است.^۴

با روشن شدن جایگاه زن از منظر اسلام این نکته شایان توجه است که نقش زنان در پیشبرد اهداف راهبردی اقتصاد مقاومتی می‌بایست بر اساس ویژگی‌هایی که اسلام برای این جنس تعیین کرده، مشخص گردد. مسئولیت خطیر زن و نقش

۱. بقره: ۱۸۶.

۲. روم: ۲۱.

۳. تمیمی آمدی، *غررالحکم و درر الکلم*، ص ۷۵۹. (فَإِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَ لَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ).

۴. صبحی صالح، *نهج البلاغه*، ص ۴۹۴. (جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ).

محوری او در محیط خانواده و تربیت فرزند و نیز فعالیت مشروط او (رعایت حجاب و عفاف) در جامعه نباید نادیده گرفته شود و حضورش دوشادوش مرد (برای نمونه در امر تولید) و بدون توجه به آسیب‌های فردی و اجتماعی وارد بر پیکره خانواده و جامعه باشد.

زنان و راه‌های تحقق اقتصاد مقاومتی

۱. زنان و تولید ملی

سرمایه اقتصادی هر کشوری بر پایه دانش، نیروی انسانی کارآمد و چرخه تولید است. در دنیای امروز کشوری از لحاظ اقتصادی موفق است که کمترین وابستگی را به درآمدهای نفتی و دیگر ذخایر طبیعی و معدنی خام داشته و تمرکز خود را به تولید داخلی و درآمدزایی با این وسیله معطوف کرده باشد. در بیانات مقام معظم رهبری نیز از «تولید ملی» به ستون فقرات اقتصاد مقاومتی تعبیر شده است^۱ که خود نشانگر اهمیت این مهم در تحقق اقتصاد مقاومتی است.

زنان به‌عنوان نیمی از جمعیت جامعه و با توجه به وظایف و مسئولیت‌های خانگی، اولین مجریان فرهنگ و تربیت اسلامی به حساب آمده و در اصل، تمام جامعه را تشکیل می‌دهند و در نتیجه نقش بسیار پررنگی را در حمایت از تولید ملی ایفا می‌کنند.

نقش زنان در حمایت از تولید ملی به دو صورت است: در روش مستقیم بانوان خود وارد عرصه تولید شده و دوشادوش مردان چرخ اقتصاد کشور را به گردش درمی‌آورند و همان‌گونه که اشاره شد این امر می‌بایست با در نظر گرفتن شرایط

۱. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از کارگران سراسر کشور، ۱۳۹۴/۲/۹.

جسمی و روانی و همچنین ضرورت شرایط ورود بانوان به این عرصه باشد. از نقش غیرمستقیم بانوان در تحقق اقتصاد مقاومتی می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

الف) تربیت نیروی کارآمد

خداوند مٔان قدرت فرزندآوری و مقام مادری و همسری که مایه آرامش و مودت در محیط خانواده است را به زن عطا نموده و دامان پر مهر زن را نخستین مهد پرورش جسمی و روانی کودک قرار داده است. مادر به‌عنوان الگوی رفتاری و عملی در کانون خانواده در نقشی همچون رسالت انبیا و تلاش در جهت انسان‌سازی ظاهر می‌شود و بنا بر فرمایش امام خمینی علیه السلام «از دامن زن مرد به معراج می‌رود»^۱.

مادر با توجه به مسئولیت خطیر خویش و کارگردانی داخل منزل و مسئول پرورش نسل آینده، می‌بایست ابتدا در خود روحیه تلاش، کار و امید را تقویت کرده و الگوی نمونه‌ای برای دیگر افراد خانواده به‌ویژه فرزندان باشد و در مرحله بعد نیز فرزندان را به‌گونه‌ای پرورش دهد که هم مشتاق تحصیل علم باشند و هم با الگوبرداری از سیره انبیا و ائمه علیهم السلام در راستای به حرکت درآوردن چرخ اقتصاد، کار را عار ندانسته و از هیچ تلاشی دریغ نورزند. در روایتی امام کاظم علیه السلام می‌فرماید: «رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَام وَ آبَائِي عَلَيْهِمُ السَّلَام كُلُّهُمْ قَدْ عَمِلُوا بِأَيْدِيهِمْ وَ هُوَ مِنْ عَمَلِ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ وَ الصَّالِحِينَ؛^۲ رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و امیر مؤمنان عَلَيْهِ السَّلَام و همه پدرانم عَلَيْهِمُ السَّلَام با دست خویش کار می‌کردند و این سیره انبیا، رسولان و صالحان است».

۱. امام خمینی علیه السلام، صحیفه نور، ج ۷، ص ۳۴۱.

۲. شیخ صدوق، من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۶۲.

امروزه یکی از آفات تحصیل علم در کشور ما جلوگیری دانش از تن دادن جوانان به مشاغلی است که به حسب نگاه ظاهری دون شأن بوده و با تحصیلات عالیه در تنافی است. این درحالی است که راز موفقیت اقتصادی کشوری مانند ژاپن که از جهت منابع طبیعی فقیر به حساب می آید، روحیه سخت کوشی و ابا نداشتن از هرگونه کار و فعالیت مفید بیان شده و بدون تردید این روحیه، هدیه مادران سخت کوش و هدفمند و در نتیجه پرورش نسلی با این ویژگی ها و روحیات است.

(ب) مصرف کالای داخلی

تولید کالا مشروط به تقاضای بازار می باشد، هر چه تقاضا بیشتر تولید نیز رونق یافته تر است. در نتیجه آن بسیاری از مشکلات اقتصادی به ویژه بیکاری که خود منشأ نابسامانی هایی مانند طلاق، فقر، اعتیاد و سرقت است رفع می شود. با مصرف کالای داخلی زمینه اقتدار و خودکفایی کشور بیش از پیش فراهم خواهد شد.

نظر به اینکه مصرف کالای خارجی اصلی ترین زمینه تسلط بیگانگان و دولت های استکباری است، در راستای پیاده سازی قاعده نفی سبیل، می بایست به تقویت تولید داخلی پرداخته و از واردات بی رویه کالای خارجی جلوگیری کرد؛ زن در خانواده اصلی ترین نقش را در این راستا بر عهده دارد.

فرزند مرجع بزرگ جهان تشیع حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی رحمته الله نقل می کند: «یکی از خصوصیات عملی آیت الله مرعشی نجفی این بوده که معظم له هیچ وقت از لباس های خارجی استفاده نکرده و این روش را مبارزه با استکبار می دانست و حتی موقعی که خیاط می خواست از دکمه خارجی برای لباس وی استفاده کند، آقا اجازه نداد و از قیطان به جای دکمه در لباسش استفاده

می‌کرد»^۱.

بانوی خانه مدیر تعیین‌کننده سبک کالای مورد نیاز خانوار و الگوی مصرف دیگر افراد خانواده است. وی از یکسو با اصلاح الگوی سبک زندگی و فرهنگ‌سازی در این زمینه به‌ویژه آگاه‌سازی دیگر افراد خانواده از پیامدهای مصرف کالای خارجی و الگو شدن مُد و فرهنگ بیگانگان و از سوی دیگر با نهادینه‌سازی و ترغیب مصرف کالای داخلی و بیان نتایج مطلوب آن به‌ویژه ایجاد روحیه رقابت بین تولیدکنندگان و در نتیجه بالا رفتن کیفیت کالای ملی، رفع بیکاری، ایجاد روحیه نشاط و امید در جامعه، کاهش فقر و استقلال اقتصادی گام مؤثری را در این زمینه برمی‌دارد.

ج) به‌گودش در آوردن نقدینگی در چرخه تولید

اگرچه دارایی و ثروت در تأمین معاش و رشد و تعالی انسان نقش ارزنده‌ای دارد، نباید هدف قرار گیرد؛ چراکه دین را تباه و قلب را به قساوت مبتلا می‌کند.^۲ مسلم است چنین آسایشی هیچ‌گاه تأمین‌کننده آرامش واقعی نخواهد بود. علاوه بر آثار شوم دنیوی این رذیله، قرآن کریم زراندوزان را (چه زن و چه مرد) به عذابی دردناک مژده داده است: «الَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَ لَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ»^۳ و کسانی که طلا و نقره را گنجینه (و ذخیره و پنهان) می‌سازند، و در راه خدا انفاق نمی‌کنند، به مجازات دردناکی بشارت ده! زیورآلات به‌ویژه طلا و جواهرات برای زنان بیشترین جاذبه را دارد. در روایتی از پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نیز آمده است که عامل نابودی زنان امت من دو سرخ‌فام است؛

۱. www.mashreghnews.ir.

۲. حرانی، *تحف العقول*، ص ۱۹۹. (وَ اعْلَمُوا أَنَّ كَثْرَةَ الْمَالِ مَفْسَدَةٌ لِلدِّينِ مَفْسَدَةٌ لِلْقُلُوبِ).

۳. توبه: ۳۴.

طلا و لباس بدن‌نما.^۱ رعایت اعتدال و مبارزه با روحیه زراندوزی در زنان از اهمیت بسزایی برخوردار است. افراط در اندوخته کردن طلا در روایات اسلامی امری مذموم شمرده شده و بنا بر فرمایش امیر مؤمنان علی عَلَيْهِ السَّلَام دوستی درهم و دینار تیری از جانب شیطان معرفی شده است.^۲ از سوی دیگر اسلام درباره به گردش درآوردن چرخه تولید و بهره‌برداری صحیح از اموال سفارش نموده و از آن به مروّت^۳ و ایمان^۴ یاد کرده است.

بر اساس آمار ۱۰۰ تن طلای کشور در خانه‌های مردم بایکوت شده که از میزان ذخایر بانک مرکزی هم بیشتر است. با این حساب، مردم کشور ما بیشتر از ۱۰۰ هزار کیلوگرم معادل ۱۰۰ میلیون گرم طلا ذخیره کرده‌اند؛ چنانچه این میزان سرمایه در امر تولید و اشتغال به کار گرفته شود بسیاری از مشکلات فرهنگی، اقتصادی و آسیب‌های اجتماعی از بین خواهد رفت.^۵

بنابراین به‌منظور قرار گرفتن دارایی‌ها در مسیر تولید و رونق بخشیدن به آن و نیز پرهیز از کج‌رویی، کنزاندوزی و دفن سرمایه و به جریان انداختن آن در تولید و بهره‌وری بهینه، نقش زنان دارای اهمیت ویژه‌ای است که توجه به آن تحقق اقتصاد مقاومتی را کمک می‌کند.

۱. دیلمی، *ارشاد القلوب*، ج ۱، ص ۱۸۴.

۲. شیخ صدوق، *الخصال*، ج ۱، ص ۱۱۳. (*الْفِتْنُ ثَلَاثٌ... وَحُبُّ الدِّيَارِ وَالدَّرْهَمِ وَهُمْ سَهْمُهُمُ الشَّيْطَانِ*).

۳. شیخ صدوق، *من لایحضره الفقیه*، ج ۳، ص ۱۶۶. (*قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مِنْ الْمُرُوءَةِ اسْتِصْلَاحُ الْمَالِ*).

۴. شیخ صدوق، *من لایحضره الفقیه*، ج ۳، ص ۱۶۶. (*قَالَ الصَّادِقُ ﷺ: إِصْلَاحُ الْمَالِ مِنَ الْإِيْمَانِ*).

د) مشاغل خانگی

زنان در فرهنگ اصیل ایرانی - اسلامی ضمن مدیریت خانه و وظیفه نیکوهمسرداری و تربیت فرزندان، به امور اقتصادی مبادرت نموده و بدین وسیله هم تکیه‌گاه اقتصادی خانوار و هم الگوی کاملی از کار و تلاش برای دیگر افراد خانواده محسوب می‌شدند.

این مسئله در آموزه‌های دینی نیز بدان پایه از اهمیت است که آهنگ چرخ نخریسی زنان در کنار صدای قلم علما و قدم مجاهدان راه خدا به عرش می‌رسد.^۱ در فرازهایی از زندگانی حضرت زهرا علیها السلام آمده است یکی از روزها، حضرت علی علیه السلام در حالی که مقداری پشم گوسفند که بافته شده دستان مبارک فاطمه علیها السلام بود، در دست داشتند، از منزل بیرون آمدند، روانه بازار شده و پیشنهاد فروشش را به فردی پشم فروش دادند. او هم به شیوه معاملات رایج آن زمان دادوستد نمود و پشم بافته شده را به سه صاع جو مبادله نمود.^۲

امروزه با افزایش سطح تحصیلات و شرایط اقتصادی و فرهنگی، مشاغل بیرون از منزل از سوی زنان با اقبال بیشتری روبرو شده است. اگرچه حضور زنان در برخی عرصه‌ها نظیر خدمات بهداشتی و آموزشی لازم و ضروری به نظر می‌رسد، در بسیاری از مشاغل و با احتساب هزینه‌هایی که عدم حضور زن در خانه و فقدان مشارکت فعال وی در زمینه تربیت فرزندان بر خانواده تحمیل می‌کند، این مشاغل نه تنها برطرف کننده نیاز خانواده و کمک کننده معیشت نیست بلکه خود عامل به وجود آوردن مشکلات و آسیب‌های فراوان در خانواده

۲. مکارم شیرازی و دیگران، تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۳۷۷. (قال النبی صلی الله علیه و آله: ثَلَاثٌ تَنْخَرُقُ الْحُجْبَ وَتَنْتَهِي إِلَى مَا بَيْنَ بَدَى اللَّهِ: صَرِيرُ أَقْلَامِ الْعُلَمَاءِ وَوَطْئُ أَقْدَامِ الْمُجَاهِدِينَ وَصَوْتُ مَعَازِلِ الْمُحْصَنَاتِ).

۲. بحرانی اصفهانی، عوالم‌العلوم، ص ۲۷۰.

و به‌تبع آن در جامعه خواهد شد.

از این‌رو مشاغل خانگی راهکاری ارزنده برای ایجاد درآمد و کمک به اقتصاد خانواده است؛ زیرا زن ضمن حضور مستمر در منزل و داشتن مشارکت فعال در تربیت فرزندان، علاوه بر کمک اقتصادی به خانواده در رونق اقتصادی کشور و اشتغال‌زایی نیز سهمیم خواهد بود.

آمار تکان‌دهنده میزان استفاده از رسانه‌های ارتباط‌جمعی (تلویزیون ۴ ساعت)^۱ به‌خصوص شبکه‌های اجتماعی (روزانه ۵ تا ۹ ساعت)، بازی‌های رایانه‌ای (سالانه بالغ بر ۱۴/۶ میلیارد ساعت)^۲ و تلفن همراه، نشانگر هدر رفت ساعات مفید بسیاری است که چنانچه در مسیر تولید اقتصادی، به کار گمارده شود علاوه بر کمک شایان‌توجه به اقتصاد خانواده و کشور، از وقوع بسیاری از مفاسد استفاده ناصحیح از این ابزار کاسته خواهد شد.

۲. زنان و اصلاح الگوی مصرف

اصلاح الگوی مصرف یکی از ضرورت‌ها و ارکان اصلی اقتصاد مقاومتی بوده و مبدأ این امر مهم خانواده است؛ چراکه اقتصاد از خردترین واحد اجتماع یعنی خانواده آغاز شده و تا سطح کلان را در برمی‌گیرد، در حقیقت اقتصاد خانواده و نوع مصرف آن تعیین‌کننده شرایط اقتصادی جامعه است.

مقام معظم رهبری در این‌باره می‌فرمایند: «مسئله مدیریت مصرف یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی مصرف متعادل و پرهیز از اسراف و تبذیر. هم در دستگاه‌های دولتی، هم غیردولتی، همه آحاد مردم و خانواده‌ها باید به این مسئله توجه کنند و این واقعاً جهاد است».^۳

1. www.eghtesadonline.com.

2. www.hamshahronline.ir.

۳. سخنان رهبری در دیدار با کارگزاران و مسئولان نظام، ۱۳۹۱/۵/۳.

در این راستا بانوان به‌عنوان رکن خانواده ایفاگر نقشی منحصربه‌فرد در تحقق شعار اقتصاد مقاومتی به‌حساب می‌آیند. اصلاح الگوی مصرف در قالب مؤلفه‌هایی ممکن خواهد بود که مهم‌ترین آن بدین شرح است:

الف) مدیریت مصرف

یکی از صفاتی که در قرآن کریم برای بانوان مؤمن ذکر شده ویژگی «حافظ بودن»^۱ است؛ بدین معنا که زن در غیاب مرد مرتکب هیچ‌گونه خیانت مالی، ناموسی، فاش کردن اسرار خانه و شخصیت شوهر و مانند آن نشود^۲ و نسبت به هر آنچه حفظ آن ضروری است اهتمام ورزد. در اینجا باید به معنای صحیح واژه حفظ توجه کرد و نباید آن را به بخل ورزیدن‌های بیجا و ریاضت کشیدن‌های نامناسب معنا و تفسیر کرد؛ بلکه حفظ به معنای مصرف صحیح و بهینه است. در روایتی از امام صادق علیه السلام آمده است: «خَيْرٌ نِسَائِكُمُ الطَّيْبَةُ الرَّيْحِ الطَّيْبَةُ الطَّعَامِ الَّتِي إِذَا أَنْفَقَتْ أَنْفَقَتْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ أَمْسَكَتْ أَمْسَكَتْ بِمَعْرُوفٍ فَتِلْكَ مِنْ عُمَّالِ اللَّهِ وَ عَامِلِ اللَّهِ لَا يَخِيْبُ وَلَا يَنْدَمُ»^۳ بهترین زنان کسی است که خوشبو باشد، غذای پاکیزه تهیه کند، اگر مالی می‌بخشد یا خرج می‌کند درست و بجا باشد و اگر صرفه‌جویی می‌کند نیز چنین باشد. این زنان کارگزاران خداوند هستند و کارگزاران خداوند ضرر نکرده و پشیمان نخواهند شد.

براین اساس بانوی خانواده می‌بایست همانند یک مدیر مالی متبحر ضمن اولویت‌بندی نیازها و صرف درآمدها در بهترین مصارف به بهداشت، تغذیه و سلامت روان افراد خانواده توجه ویژه‌ای مبذول دارد. اهمیت توجه به این امور

۱. نساء: ۳۴.

۲. یوسف‌پور، خلاصه تفاسیر المیزان و نمونه، ص ۲۳۵.

۳. طبرسی، مکارم‌الاخلاق، ص ۲۰۰.

زمانی آشکار می‌شود که رعایت نکردن اصول مدیریت صحیح منزل و توجه نداشتن به آن (برای نمونه نوع تغذیه و توجه به کیفیت مواد غذایی مصرفی)، علاوه بر تحمیل هزینه‌های درمانی هنگفت به دولت، سبب وابستگی بیش از پیش کشور به بیگانگان و نیز اتلاف وقت و نیروی انسانی خواهد شد.

ب) پرورش روحیه قناعت

قناعت، خرسندی و رضامندی است از آنچه فراهم آمده است^۱ و به اکتفا کردن به داشته‌ها و پرهیز از زیاده‌خواهی معنا شده است. در روایات به این ویژگی برای زنان توجه فراوانی شده است تا جایی که رهبران دینی کم‌خرج بودن را از برکات زن دانسته‌اند.^۲ در کلامی از امام صادق علیه السلام بهترین زن کسی معرفی شده که اگر چیزی به او داده شود سپاسگزاری کند و اگر داده نشود راضی باشد^۳ و در مقابل، مراعات نکردن حال همسر و تحمیل خواسته‌های بیش از توان او نکوهش گردیده است.^۴

در روایتی چنین آمده که پس از نزول آیه «وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ»^۵ و قطعاً وعده‌گاه همه آنان دوزخ است، [دوزخی] که برای آن هفت در است و از هر دری بخشی معین از آنان [وارد

۱. راغب اصفهانی، *مفردات الفاظ قرآن*، ج ۳، ص ۲۵۳.

۲. کلینی، *الکافی*، ج ۵، ص ۵۶۴. (عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مِنْ بَرَكَةِ الْمَرْأَةِ خِفَّةُ مَوْتِهَا).

۳. نوری، *مستدرک الوسائل*، ج ۱۴، ص ۱۶۱. (قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: خَيْرُ نِسَائِكُمُ الَّتِي إِنْ أُعْطِيَتْ شَكَرَتْ وَإِنْ مُنِعَتْ رَضِيَتْ).

۴. شیخ صدوق، *ثواب الاعمال*، ص ۲۸۹. (مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَةٌ لَمْ تُؤَافِقْهُ وَلَمْ تَصْبِرْ عَلَى مَا رَزَقَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَشَقَّتْ عَلَيْهِ وَحَمَلَتْهُ مَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهَا حَسَنَةً تَنْتَقِي بِهَا حَرَّ النَّارِ وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهَا مَا دَامَتْ كَذَلِكَ).

۵. حجر: ۴۳ و ۴۴.

می‌شوند]» پیامبر سخت گریست و اصحاب نیز به خاطر گریه آن حضرت گریستند و ندانستند که جبرئیل چه خبر آورده و نتوانستند از آن حضرت پرسند. از آنجاکه آن حضرت، با دیدن فاطمه علیها السلام شادمان می‌شدند، سلمان به خانه فاطمه علیها السلام آمد تا برای شاد شدن پیامبر خدا صلی الله علیه و آله آن بانوی معظمه را به حضور پدر بیاورد. پس از ورود به خانه، مشاهده کرد دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله مقداری آرد جو پیش رو نهاده، خمیر می‌کند و با خود زمزمه می‌کند: «وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى؛^۱ و آنچه پیش خداست بهتر و پایدارتر است».

پس از سلام جریان را به عرض رسانید حضرت برخاست و چادر کهنه‌ای که دوازده جای آن را با لیف خرما پینه کرده بود بر خود پیچید. چون نگاه سلمان به چادر افتاد گریه کرد و گفت: واحزنانه دختران قیصر پادشاه روم و کسری پادشاه عجم، سندس و حریر می‌پوشند و فاطمه علیها السلام دختر محمد صلی الله علیه و آله که بهترین خلق است چنین جامه‌ای! چون فاطمه علیها السلام به خدمت پدر بزرگوار رسید عرض کرد: «ای رسول خدا صلی الله علیه و آله سلمان از لباس من تعجب می‌کند. به حق آن خدایی که تورا به رسالت خلق فرستاد، برای من و علی جز پوست گوسفندی بیش نیست که در روز شتر ما بر آن علف می‌خورد و شب زیرانداز ماست و بالش زیر سر ما پوستی است که در آن لیف خرما کرده‌ایم». خاتم رسولان صلی الله علیه و آله فرمود: «ای سلمان، دختر من در میان گروهی خواهد بود که پیش از همه کس به بهشت می‌رود».^۲

ج) پرهیز از اسراف

اسراف در برابر میانه‌روی قرار دارد و خداوند متعال در قرآن کریم مسرفان را

۱. شوری: ۳۶.

۲. مقدم، فضائل الزهراء علیها السلام، ص ۸۵.

برادران شیاطین و ناسپاس برمی شمرد.^۱ لازم به ذکر است که اسراف، معنای وسیعی داشته و در روایات از دور ریختن مانده آب تا استفاده نابجا از لباس مهمانی و دور افکندن هسته خرما را شامل می شود.

براساس آمار جهانی مردم ایران علیرغم وجود آموزه های دینی و علمی، بدون هیچ گونه اغراقی از اسراف کارترین مردمان جهان هستند. اسراف در این منابع به حدی است که مصرف سرانه آب، انرژی، دارو، نان و سایر مواد غذایی و صرف وقت برای انجام یک کار معین در ایران، چند برابر استانداردهای جهانی است.^۲ تأمل در عواقب سوء اسراف مانند غضب خداوند، بی برکتی، فقر، صدمات جسمی و عقاب اخروی، ناخودآگاه انسان را به سوی مصرف بهینه و صحیح سوق می دهد.

زن به عنوان مدیری که در فرهنگسرای خانواده نقش الگو را ایفا می کند و با ابزار عشق و محبت رفتارهای پسندیده و شایسته را در خانواده نهادینه می نماید و با توجه به اینکه مدیریت مصرف بر عهده اوست، می تواند با رعایت اعتدال و پرهیز از اسراف (حتی در یک جبهه برنج)^۳ کمک قابل توجهی به استقلال اقتصادی مملکت و تحقق اقتصاد مقاومتی نماید.

(د) پرهیز از تجمل گرایی

زیادوستی و خودآرایی ریشه در فطرت انسان دارد. دین نیز بر پاسخ گویی صحیح و متعادل به این نیاز فطری تأکید ورزیده و به آراستگی و زیبایی ظاهری

۱. اسراء: ۲۷.

2. www.vpb.um.ac.ir.

۳. دور ریختن یک جبهه برنج در یک وعده غذایی توسط هر ایرانی، برابر است با اسراف روزانه هفت هزار کیلو برنج در روز و ۲۱۰ تن در ماه. www.tasnimnews.com.

نیز توجه ویژه‌ای مبذول می‌دارد. بر اساس لطافت روحی نهاده شده در سرشت زن میل به زیبایی در زنان به مراتب بیش از مردان است.

«تجمل‌گرایی» افراط در توجه به نیاز فطری زیبادوستی است. تجمل‌گرایی آفتی است که چون موربانه در تاروپود ساختار اقتصادی کشور رخنه می‌کند و مستقیم و غیرمستقیم، بروز بسیاری از مشکلات فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی را در پی دارد. ریشه این افراط را می‌بایست در حسادت، چشم‌وهم‌چشمی، ضعف فرهنگی و سستی باورهای معنوی جستجو کرد.

دشمن در دنیای پرزرق‌وبرق امروز از راه القای مد و ایجاد روحیه چشم‌وهم‌چشمی و رقابت ناسالم و با تعریفی متفاوت و حباب‌گونه از زیبایی، فرهنگ، اقتصاد و سلامت مادی و معنوی جامعه را هدف قرار داده است. تجمل‌گرایی همانند غده‌ای سرطانی تمام عرصه‌های زندگی از جمله ازدواج، مراسمات مذهبی و حتی تشریفات مربوط به تدفین و ترحیم را در بر گرفته و روزبه‌روز عواقب شوم آن در جامعه رو به فزونی است. امام صادق علیه السلام بهترین نسخه را برای درمان این بیماری جامعه‌سوز بیان داشته چنین می‌فرماید: «انظُرْ إِلَى مَنْ هُوَ دُونَكَ فِي الْمَقْدَرَةِ وَلَا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَكَ فِي الْمَقْدَرَةِ فَإِنَّ ذَلِكَ أَفْعَى لَكَ بِمَا قَسِمَ لَكَ وَ آخِرَى أَنْ تَسْتَوْجِبَ الزِّيَادَةَ مِنْ رَبِّكَ عَزَّ وَجَلَّ؛^۱ به کسانی که پایین‌تر از تو هستند و توانایی آن‌ها از تو کمتر است توجه کن و به بالاتر از خود هرگز توجه نداشته باش؛ اگر چنان کنی به آنچه در دست داری قناعت کرده و شایستگی زیادت از سوی خداوند پیدا خواهی کرد».

در این بین نقش جهادی بانوان به‌عنوان مبدأ فرهنگ‌سازی در جامعه اسلامی و تحقق اقتصاد مقاومتی بیش از پیش آشکار می‌شود.

۳. ارتقای روحیه استقامت

از آنجاکه وظیفه نان‌آوری، کسب روزی حلال و تأمین مایحتاج خانواده در اسلام بر عهده مرد بوده و در بسیاری اوقات سرپرست خانواده تحت فشار مشکلات اقتصادی قرار دارد، زن به‌عنوان تکیه‌گاه روانی همسر می‌بایست در شرایط سخت و تنگناها راهنما و مددکار مرد در کسب روزی حلال باشد؛ نه اینکه با زیاده‌خواهی و فزون‌طلبی، مرد را به رفتارهای اقتصادی خلاف شرع (مانند رشوه، اختلاس، اخذ وام‌های ربوی و گران‌فروشی) وادار کند؛ اقداماتی که هریک به‌تنهایی ضربات مهلکی بر پیکره اقتصاد کشور وارد می‌آورد.

در تاریخ زندگانی الگوی بی‌نظیر همسر داری، فاطمه زهرا علیها السلام آمده است هنگامی که از امیر مؤمنان علیه السلام پرسیده شد همسرت فاطمه علیها السلام را چگونه یافتی؟ در پاسخ فرمودند: «نِعْمَ الْعَوْنُ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ؛^۱ او بهترین یاور است بر اطاعت خدا». در روایتی دیگر نیز چنین نقل شده که روزی امیر مؤمنان علی علیه السلام خطاب به حضرت زهرا علیها السلام فرمودند: فاطمه جان، آیا غذایی داری تا از گرسنگی بیرون آییم؟ حضرت علیها السلام در پاسخ فرمودند: دو روز است در منزل غذای کافی نداریم و آنچه بود به شما و فرزندانم حسن علیه السلام و حسین علیه السلام دادم و خود نیز از غذای اندکی که داشتیم استفاده نکردم. امیر مؤمنان علیه السلام فرمودند: چرا به من اطلاع ندادی تا به دنبال تهیه غذا بروم؟ حضرت زهرا علیها السلام پاسخ دادند: «ای ابوالحسن، من از خدایم شرم دارم چیزی را از تو درخواست کنم که برایم مقدور نباشد».^۲

این مناعت و از خودگذشتگی سبب شد خانه امیر مؤمنان علیه السلام و حضرت زهرا علیها السلام با وجود سیل مشکلات و مصائب، سرشار از عشق و محبت باشد.

۱. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۱۱۷.

۲. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۵۹.